doen om zoo mogelijk hiertoe te kunnen geraken. Tot deputaten voor eventueele approbatiën binnenstijds werden benoemd Ds. J. H. Feringa en F. H. J. Smith; de eerstvolgende vergadering, vastgesteld op den 2den Dinsdag in Augustus; als plaats van bijeenkomst Binnen-Moerdijk, en als roepende kerk die van Bergen-op-Zoom aangewezen. Met dankzegging werd de vergadering gesloten. Aanwezig waren de deputaten der kerken van Klundert, Bergen-op-Zoom, Fijnaart, Werkendam, Vrijhoeve-Kapelle, Sprang en Helmond.

F. H. J. Smith, *h. t. scriba.*

Buitenland.

Duitschland. Protest tegen de vervolging der Lutherschen in de Oostzee-provincien. Uit de stad Berlijn.

Op de Leipziger Pinkster-conferentie, den 13den Juni gehouden, hield de voorzitter de volgende toespraak:

»Geliefde vrienden en broeders! Gij draagt allen kennis van de ongehoorde dingen, die in de Russische Oostzee-provincien plaatshebben. Bijna dagelijks melden ons de bladen nieuwe daden van geweld, en toorn en smart wisselen zich in ons hart af, wanneer wij zien, hoe bij toeneming den druk van onze geloofsgenooten daar verzwaard wordt. Wij hebben tot dusver gezwegen, de gewaarwordingen van ons hart bedwingende, om de vijanden van onze broeders geene aanleiding tot nieuwe lasteringen en vervolgingen te geven. Maar alles heeft een einde en zijne grenzen. De tijd van zwijgen is voorbij, de tijd van spreken is gekomen. Als wij alles stil blijven aanzien, wat men onzen broeders ginds aandoet, zou dit ten slotte gelijkstaan met de gemeenschap des geloofs te verloochenen, die ons met hen verbindt.

»Ik spreek niet van de vervolgingen der Duitschers, die men ginds begonnen heeft. Het snijdt in onze ziel, doch wij moeten dit zwijgend dragen. Maar dat men degenen, die de gehoorzaamheid jegens de overheid, welke de kerk ons leert, nooit geweigerd hebben, en van wie men erkent, dat zij steeds tot de getrouwsten onder de getrouwen in het Russische rijk behoord hebben, bijna behandelt als een rot samenzweerders en oproermakers — dat tast de eer van onze kerk aan en daartegen behooren wij te protesteeren. Bovendien, dat men onze Luthersche kerk bijna als een gevaarlijke instelling beschouwt en behandelt, hare eenvoudige leden door list en bedrog tot afval van het geloof hunner vaderen verleidt en de verleidden daarna met geweld aan het vreemd geloof en het vreemde altaar, waarvan zij niets weten willen, vasthoudt, ze daardoor harteloos aan de zwaarste gewetenswroegingen tot aan vertwijfeling overgeeft; dat men onze kerk van haar jarenlang rechtmatig bezit berooft en haar tot den bedelstaf brengt; dat men hare dienaars tot loon voor hunne getrouwheid, zonder hen voor hunne aanklagers te brengen of hun gelegenheid te geven zich te verantwoorden, door een willekeurige rechtspraak verbant en aan ellende ten prooi laat; dat men alzoo een van de schoonste en bloeiendste provincien der Luthersche kerk aan verwildering en verwoesting prijsgeeft; op zulke ongehoorde daden van geweld kunnen wij niet langer zwijgen, maar verheffen als één man onze stem en klagen de verdrukkers van onze broeders aan bij God en de menschen, bij het gericht des alwetenden en rechtvaardigen Gods, bij de kerk onzer Luthersche belijdenis in alle landen, bij alle belijders van den Christus, bij alle weldenkenden."

Na den wensch uitgesproken te hebben, dat de Luthersche broeders gehoorzaam zouden blijven aan de overheid, en dat men zijn vertrouwen zou stellen op den Heere der gemeente, stonden alle leden der conferentie op, en herhaalden het „*Amen*" van den voorzitter.

Dit was een plechtig oogenblik.

Dezer dagen verscheen een geschriftje te Berlijn, onder den titel: »Het gebrek aan kerken te Berlijn moet ophouden". Na veel strijd zijn de behoudende partijen er eindelijk toe gekomen, om in de z. g. »Stadtsynode" de meerderheid te krijgen. Nu meenen sommigen, dat deze meerderheid krachtig zal arbeiden, om te Berlijn op 5000 zielen een predikant te krijgen. Maar dan zouden er driemaal meer predikers moeten komen, dan er zijn, en behooren er bij de 40 bestaande kerken minstens 100 bijgebouwd te worden. Nu behoort daarvoor heel wat kapitaal, liefde en ijver, maar toch beweert de schrijver, dat het gebrek aan kerken voor een groot deel is toe te schrijven aan het feit, dat aan een twintig personen of corporatiën verlof moet gevraagd worden, voordat men men ook maar één steen leggen kan. Men moet zich namelijk wenden tot het Pfarramt; den kerkeraad; de vertegenwoordiging der gemeente (kiescollege); den superintendent; het consistorium; den Ev. Opperkerkeraad; de ministerieele bouwcommissie; den praeses der politie; den magistraat; den gemeenteraad; den minister van Eeredienst, Arbeid en Financiën; het moderamen en de permanente commissie van de Stadtsynode; den conservator der gebouwen; dikwijls ook tot het staatsministerie; den landdag, en den koning.

Als men echter de stad Berlijn niet wil laten verwilderen of aan Rome prijsgeven, dan moeten er maatregelen genomen, om aan den schreienden nood van vele parochien tegemoet te komen. In de Simeonsgemeente heeft men op een zielental van 48,000 slechts één predikant!

Als een deel der gemeente de noodzakelijkheid eener vernieuwde reformatie gevoelde, en in 's Heeren kracht die ter hand nam, zou door die actie en de daardoor gewerkte reactie wel spoedig meer ijver aan den dag gelegd worden, dan nu nog het geval is.

Winckel.

Voor Kinderen.

VOOR WEETGRAGE LEZERS.

We hebben een tijd geleden eens gesproken over de hoeveelheid woorden die een taal bevat, en ook meer dan eens er over gepraat, dat onze taal bijzonder rijk is in woorden en uitdrukkingen.

Evenwel, dit moet ons nu niet doen denken, dat we daarom niets te wenschen of te begeeren meer zouden hebben. 't Is heel anders. 't Is daarmeê als met rijke menschen. Allen bezitten veel; maar de een dit, de ander dat.

Als wij over rijkdom of over armoê van een taal spreken, moeten we wel letten op twee dingen, nl. op rijkdom in *vormen* en rijkdom van *woorden* en *uitdrukkingen*.

Wat nu het eerste betreft, staan wij en alle Germaansche en Noorsche volken ver ten achter bij de zuidelijke. Franschen en Italianen hebben in dit opzicht boven Engelschen of Nederlanders veel voor.

Alle lezers hebben b. v. wel eens een werkwoord *vervoegd*, d. w. z. de verschillende *vormen* opgegeven die een werkwoord aannemen kan. Nemen we, om iets te noemen, het werkwoord spreken, dan krijgen we:

1. spreken,
2. sprekende,
3. gesproken,
4. spreek,
5. spreekt,
6. sprak,
7. spraakt,
8. spraken,

en als men wil nog: spreke, sprake.

In 't geheel dus een 10 vormen op zijn hoogst.

In 't Engelsch is 't evenzoo; of wel zijn er nog minder.

In 't Fransch daarentegen heeft hetzelfde werkwoord zoowat 40 vormen. In 't Latijn nog weder meer en in 't Grieksch is 't getal al weder grooter.

In onze taal heeft een naamwoord meest, wel beschouwd, slechts 2 of 3 *vormen* (naamvallen). In andere talen ongeveer *twaalf*.

Gij ziet dus wel, vrienden, dat we in rijkdom van vormen niet vooraan staan. Voor menigeen is dat, of hij 't weet of niet, een uitkomst. Want een Engelsch of een Nederlandsch werkwoord kan iedereen nog wel leeren; een Fransch is een heele kluif voor sommigen; en aan een Grieksch werkwoord is voor misschien de meeste menschen maar 't best niet te beginnen.

Maar ook zelfs de knapste heeft met die vormenrijkheid heel wat te doen. Wie er niet aan gewoon is loopt als in een harnas, en als men de keus heeft, dan is de tweede soort van rijkdom zeker ver te verkiezen boven de eerste. Daarover een volgenden keer.

DE ONVERWACHTE VRIEND.

Ruim 20 jaar nu geleden vertrok een jongeling van hier naar Amerika. Hij ging daarheen zonder noodzaak, want het ontbrak hem niet aan het noodige om hier te leeren. Doch hij wilde »vrij wezen," zooals hij 't noemde, dat wil zeggen: hij wilde leven naar het goeddunken van zijn booze hart, ver buiten het oog van zijn vrome ouders en vrienden, die hem vermaanden den Heere te zoeken en zijn hart niet te schenken aan de dingen dezer wereld.

De jonkman dan vertrok naar Amerika. Eerst bezocht hij eenige groote steden, doch daar beviel het hem spoedig niet meer.

Hij wilde vrij zijn, zoodat niemand op zijn doen en laten kon letten. Daartoe nu, zoo verbeeldde hij zich, was het best dat hij zich begaf naar het verre Westen, waar de menschen nog hier en daar verspreid woonden. Temeer wilde hij daarheen, omdat zulke streken nog geheel nieuw voor hem waren en hij meende dat hij daar 't veel aangenamer hebben zou dan in de dichtbevolkte, dompige steden.

In dien tijd liepen er naar het verre Westen van Noord-Amerika nog weinig spoorwegen. Wie de streken aldaar wou doorkruisen, moest het op zijn voeten afdoen of, wat beter was, op een wagen of te paard. Onze jonkman, die een goed ruiter was, verkoos het laatste. Hij liet zich door den spoortrein zoover mogelijk brengen en besteeg toen een flink paard om daarmeê het land in te gaan.

't Zag er daar voor iemand die uit Europa kwam vreemd uit. Een uitgestrekte vlakte, hier en daar begroeid, lag voor hem. Er was geen weg; dus kon hij zijn paard laten loopen waar hij wilde. Dat was nu zeker heel vrij, maar toch ook wel wat lastig, wijl men groote kans liep te verdwalen. Vooreerst echter dacht onze ruiter daar minder aan. Hij reed voort door de eenzaamheid en gebruikte nu en dan iets van den goeden voorraad levensmiddelen die hij bij zich had.

Toen het echter eindelijk tegen den avond liep, vroeg hij zich af: Waar zal ik den nacht doorbrengen?" Hij zag om en uit, maar 't waren niet dan boomen en struiken overal. Geen woning was te zien en toen eindelijk de donkerheid hem 't voortreizen belette, moest onze vriend wel besluiten den nacht in de open lucht door te brengen. Hij wikkelde zich in een deken en legde zich ter rust. Toen hij den volgenden morgen opstond, moest hij echter erkennen, dat de nacht zoo door te brengen beter voor een paard dan voor een mensch is. Hij gevoelde zich niet juist verkwikt en haastte zich verder, in de hoop een woning te bereiken.

(*Wordt vervolgd.*)

Hoogensirk.

Ingezonden Stukken.

(*Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.*)

Koog-Zaandijk, 4 Juni 1889.

Mijnheer de Redacteur!

In het jaarverslag der »Vereeniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs", dat ik dezer dagen gelegenheid had om te lezen, wordt uit het district Dordrecht medegedeeld, dat er aldaar zijn, die een meer bepaald Gereformeerden grondslag voor het lager onderwijs begeeren, dan de Vereeniging biedt.

Mag ik naar aanleiding van dit bericht, voor het volgende bescheidenlijk een plaats verzoeken?

Op de vraag toch, of de eisch wettig is, dat ook de school op *dezen* grondslag staat, moet m. i. toestemmend geantwoord.

Vooreerst toch is er geen *opvoeding*, zooals tenminste de Christelijke school bedoelt, denkbaar, zonder dat de opvoeder weet, *waartoe* het voorwerp der opvoeding *bestemd is*; welke *de werkelijke toestand* van dat voorwerp is, en *langs wat weg alleen* het die bestemming kan bereiken. En vermits nu alleen *de Schrift* op die vragen het antwoord geeft en de kerken Christi, ter voorkoming van *verkeerde* opvatting, dat antwoord in hun Belijdenisschriften hebben *geformuleerd*, is het niet meer dan natuurlijk, dat er tusschen *den grondslag der schoolopvoeding* en *de belijdenis der kerk* overeenstemming bestaat. Met name geldt dit van van de belijdenis der *Gereformeerde* kerken, die zuiverder dan eenige andere *het oppergezag der Schrift*, Gods *vrijmacht*, zijn *verheerlijking* als *eerste* doel van ons leven, 's menschen *volstrekte* afhankelijkheid van God en zijn *geheele* verdorvenheid uitspreekt.

Hier komt in de *tweede* plaats bij, dat de kerk verplicht en dus ook gerechtigd is om te waken, dat de schoolopvoeding niet de kinderen *afstrekt* van wat zij *op grond van de Schrift* als waarheid belijdt. Immers bij den *Doop* van de kleine kinderen der geloovigen heeft de kerk de ouders de belofte doen afleggen, dat zij deze kinderen, als zij tot hun verstand zouden gekomen zijn, in *de voorzeide leer* zouden onderwijzen of doen en helpen onderwijzen. En het is juist op grond van de *Doopbelofte*, dat vooral sedert 1857, op voorgang van Groen van Prinsterer, met name door predikanten aan Christenouders de *verplichting* is op het harte gebonden om eigen scholen te stichten tegenover eene Overheidsschool, die niet meer beantwoordde aan den eisch des Heiligen Doops. Maar juist daarom heeft de kerk recht om waarborg te eischen, dat *niet* op de Christelijke school leeringen aan het kind worden ingeprent, *strijdig met* wat zij en de ouders hebben »bekend, *de waarachtige en volkomene leer der saligheid* te zijn."

Evenwel verdient het, ten *derde*, overweging, of dit Gereformeerd karakter van het onderwijs *al* dan *niet* den eisch medebrengt, dat de onderwijzers *de Formulieren van Eenigheid* moeten onderteekenen, en de kinderen *den Heidelbergschen Catechismus* leeren. In de Dordtsche Kerkenorde 1) komt de bepaling voor: »Insgelijks zullen ook de schoolmeesters gehouden zijn, de Artikelen als boven 2), of in de plaats van die, den Christelijken Catechismus te onderteekenen." Hier is dus geen sprake van *de vijf artikelen tegen de Remonstranten.* In de door de heeren DD. Van Kasteel en Van den Bergh bezorgde uitgave dezer Kerkenorde is dit artikel tusschen twee haakjes, waarmede zij, blijkens de voorrede, willen te kennen geven, dat het, wegens den veranderden staatkundigen toestand, in sommige kerken niet toepasselijk verklaard is. En vóór eenige jaren zijn in dit blad, onder den titel: *Afbakening der grenzen*, een viertal artikelen geplaatst, waarin, zoo ik wél heb, de stelling ontwikkeld werd, dat de Christelijke school niet geroepen is om het kind *voor de eeuwigheid* op te leiden, en evenmin om het tot *een waardig lid van Gods Kerk op aarde* te vormen, maar om het aldus op te voeden, dat het *als lid der maatschappij* naar eisch van *'s Heeren Woord* kan leven. En vergis ik mij niet, dan is dit ook zoo.

De Christelijke school toch mag noch de taak der *ouders*, noch het werk der *catechisatie* overnemen. Dan toch maakt ze zich schuldig aan de zonde, dat ze »zich met eens anders doen bemoeit." 3) Maar daarom is het dan ook noodig, dat we er ons helder bewust van zijn, niet enkel dat ze *niet* dient om onderwijs te geven in »de leer, die naar de Godzaligheid is", zooals de Liberalen het wel zouden willen doen voorkomen, maar ook waartoe ze *wel* dient. Immers door het *doel*, dat de onderwijzer zich heeft voor te stellen, wordt ook de *inhoud* bepaald der belijdenis, waarop het onderwijs als op zijn *grondslag* rusten, of liever waardoor het bezield worden moet. Als er van »Gereformeerde *belijdenis*" sprake is, denken we bijkans altijd óf aan de XXXVII artikelen, óf aan de Formulieren van Eenigheid. Het is echter goed om op te merken, dat de Hervorming, waarvan Calvijn in Gods hand de hoofdbewerker was, juist daardoor van die van Luther zich onderscheidt, dat ze tegenover Rome een *eigen* levensbeschouwing heeft geplaatst, d. w. z. voor *elken* levenskring een *eigen* beginsel uit de Schrift heeft afgeleid. Zoo b. v. hebben de Gereformeerden uit die Schrift niet enkel eene belijdenis voor *de kerk*, maar ook een belijdenis voor het *staatkundig* gebied afgeleid 4). Voorzooveel ons land aangaat, mag het bekende »Program" als »de Gereformeerde Belijdenis op *staatkundig* gebied" beschouwd worden. En in *dien* zin nu is m. i. de vraag gewettigd, of de mannen van het Christelijk onderwijs, bij voortgaande ontwikkeling ervan, er niet naar moeten streven, om van lieverlede te geraken tot een Gereformeerde *school*belijdenis, gelijk we reeds een Gereformeerde *kerk*- en *staatkundige* belijdenis hebben. En deze *school*belijdenis, en niet de belijdenisschriften der *kerk*, zou dan de regel zijn, die voor toelating in of sluiting buiten de school beslist.

Alleen moeten hierbij *twee* dingen in het oog gehouden. Vooreerst dat b.v. *Luthersche* of *Doopsgezinde* ouders volkomen vrij moeten blijven om een onderwijs te hebben, gelijk dat door hun *Luthersche* of *Doopsgezinde* opvatting wordt geëischt. Dit vloeit rechtstreeks voort uit het door ons tegen de Liberalen verdedigde beginsel, dat de school aan *de ouders* en *niet* aan de Overheid behoort. En elk pogen om aan kinderen van *Luthersche* of *Doopsgezinde* ouders op wat wijs ook een *Gereformeerd* onderwijs op te dringen, moet als schending van dit beginsel veroordeeld. En ten tweede heeft *de Kerk van Christus* te allen tijde het recht om te verklaren, of zij die *school*belijdenis *goed* of *verkeerd* acht, en in het *laatste* geval middelen te beramen, om de kinderen, die tot haar behooren, buiten den schadelijken invloed van zulk eene school te houden, gelijk Dr. Kuyper denzelfden regel voor het Hooger Onderwijs aangeeft 5).

En komen we nu terug op dat streven naar een lager onderwijs op *Gereformeerden* grondslag, dan zij het mij vergund, met bescheidenheid als mijne gedachte uit te spreken, dat voor Gereformeerden het plaatsen van een andere naast een bestaande Christelijke school slechts in *drie* gevallen geoorloofd is. Vooreerst als de kinderen de deuren van een Christelijke school uitgezet of er buiten gesloten worden, wijl de ouders vóór of *tegen* de kerken in doleantie partij kiezen, gelijk het eerste geval zich b.v. te Amsterdam en Rotterdam heeft voorgedaan. Dan toch zijn de ouders wel *genoodzaakt* om een *eigen* school te stichten, opdat hunne kinderen niet van onderwijs verstoken blijven. Zeker zullen alle Christelijke onderwijzers beamen, dat de school niet moet dienen, om de kinderen vóór of *tegen* de doleerende kerken in te nemen. Het *tweede* geval is dit, wanneer het onderwijs dienen moet, om aan het kind denkbeelden in te prenten, die met de belijdenis van Gods Kerk *in strijd* zijn. Wierd b.v. aan het kind geleerd, dat *niet* alles waar is, wat in den Bijbel staat; dat een mensch *ten deele zichzelven* kan zalig maken; dat men *altijd* aan de bestaande machten zich moet onderwerpen en dus *elk* verzet tegen machten in de kerk of breken van de *eenheid* der kerk *zonde* is, dan zouden Gereformeerde ouders *en desnoods de kerken* wel *verplicht* zijn, om de kinderen uit zulk eene school te verwijderen, tenzij het gelukte om *den onderwijzer* òf van zijn valsche leeringen terug te brengen, òf hem te doen verwijderen. Het zou immers ongerijmd zijn, dat de kerken wel toezagen, dat in hun midden *geen* valsche leer werd verbreid, maar het rustig lieten begaan, dat dit door de school *geschiedde*. En het *derde* geval is, indien *de geschiedenis van ons vaderland* vervalscht wierd. Dat deden de Liberalen met betrekking tot de worsteling onzer vaderen tegen *Spanje* en *Rome*, en was een der hoofdgrieven van ons Christenvolk tegen hunne school. En indien het geval zich voordeed, dat ijveraars voor de organisatie van 1816 er toe kwamen, om in de Christelijke school de meening te doen binnensluipen, dat de Hervormers *verkeerd* gedaan hebben, *toen ze braken met den paus van Rome*, of ook zulke Irenischen, die eigenlijk Arminianen zijn, er toe kwamen, om in de Christelijke school de worsteling onzer vaderen tegen de Remonstranten als *bekrompen* ijver voor *duistere* en *min* belangrijke leerstukken voor te stellen, dan zou het onverantwoordelijk zijn, indien Gereformeerde ouders hiertegen *niet* met nadruk in verzet kwamen.

Natuurlijk kunnen er ook andere gevallen zijn, die een Christelijke school onbruikbaar zouden maken, b.v. *on*christelijk gedrag van een onderwijzer. Thans echter wenschte ik enkel op *dit* gevallen te wijzen, die uit de tegenwoordige toestanden voortvloeien of kunnen voortvloeien.

Met de opneming dezer regelen zult U zeer verplichten, Mijnheer de Redacteur, hem, die zich noemt,

Met achting

uw dienstw. dienaar

G. Milo.

1) Artikel LIV. 2) Te weten van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis 3) 1 Petr. IV vers 16. 4) Strikt genomen bl. 209 en 210 4) Dr A. Kuyper Het Calvinisme oorsprong en waarborg onzer constitutioneele vrijheden. Een Nederlandsche gedachte, bl. 11.

Gereformeerde Gezindheid.

Ned. Geref. Kerken.

Zestal: Rinsumageest en Sijbrandahuis, J. Bajema te Sneek, E. Eisma te Bennekom, P. D. De Groot te Naaldwijk, A. G. Honig, cand. aan de V. U., C. W. J. Van Lummel te Waarder en O. De Roos, cand aan de V. U.

Drietal: Woudsend, H. Franssen, rustend pred. te Utrecht, O. De Roos, cand. aan de V. U. en J. D. Van der Velden te Buitenpost.

Twental: Tolen, W. Mulder te Harderwijk en A. Middelkoop te Nijkerk.

Beroepen: Broek op Langendijk, J. D. Van der Velden te Buitenpost. — Groningen (2de maal), J. J. Westerbeek van Eerten te Mijdrecht.

Aangenomen: Maasland, J. D. Van der Velden te Buitenpost. — Vlissingen J. Hulsebos te Zuidwolde.

Bedankt: Francker, K. Fernhout te Zwartsluis. — Scheveningen, A. O. Schaafsma te Kralingen. — Amerongen, M. Dée, Chr. Ger. pred. te Kockengen. — Vlaardingen, D. Boonstra te Zwolle. — Aarlanderveen, J. D. Van der Velden te Buitenpost.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

Beroepen: Oud Vosmeer, J. Van Haeringen te Werkendam. — Jutrijp Hommerts, G. Elzinga te Sneek. — Almkerk aan den Nieuwendijk, J. A. Goedbloed te Zierikzee.

Aangenomen: Zwartewaal, M. H. K. Mol te Dussen.

Bedankt: Laar, C. H. F. Krohne te Hoek van Holland. — Doesburg, A. H. Gerelle Meerburg te Nijmegen. — Grandhaven (Michigan) Noord Amerika, R. Loman te Herwijnen.

Synodale Genootschapskerk.

Zestal: Nijmegen, H. H. Barger te Vlaardingen, S. L. Van Stein Callenfels te Heerde, W. Gerritsen te Wierden, G. J. De Hoest te Zutfen, B. Ten Kate te Aalten, en H. W. Vethake te Schalkwijk.

Viertal: Vlissingen H. H. Meulenbelt te Hooren, H. Th. Barbas te Hurwenen, M. T. Van Lennep te Dieren en M. Van Regteren Altena te Bussum.

Beroepen: Steenwijk, W. Hoek te Hoogvliet. — Delfshaven, W. Briët te Gorinchem. — Vlissingen, H. Th. Barbas te Hurwenen. Oost en West-Souburg, J. Hartwigsen te Nieuwpoort. — Renswoude, W. Gerritsen te Wierden. — Harlingen, W. H. Saxtinge te Achium — Ankeveen en Kortenhoef, G. Verrijn Stuart Jr., cand te Amsterdam — Nieuwerkerk, H. J. Hulscher te Reeuwijk. — Huissen J. Van Doesburg te Ingen.

Aangenomen: Soesterberg, G. Verrijn Stuart cand te Amsterdam. — Anjum, J. Schrijver te Sloten — Beets (N.-H.), W. P. M. Moulijn te Ruinen. — Benschop, A. Van Veen te Neuzen. — Haarlem, B. J. Swaan te Gouda.

Bedankt: Sluipwijk, G. Verrijn Stuart Jr., cand. te Amsterdam. — Ankeveen, C. R. Van Lelyveld, cand te Utrecht. — Dordrecht, D. J. Karres te Brunisse. — Middelie, B. H. Habbema te Graft. — Oostvoorne, C. Woutman te Berkhout. — Akkerwoude en Marmerwoude (Fr.) M. Reijerkerk te Veenwouden. — Alkmaar, L. H. F. A. Faure H.Ec. te Rheden. — Haarlem, C. J. Lammerink te Scheveningen. — Rouveen, J. Vonk te Oldebroek. — Hornhuizen en Kloosterburen, W. P. M. Moulijn te Ruinen. — Genemuiden, J. Bolkestein te Ter Aar.

Oud Ger. Kerk.

Beroepen: Leiden, J. Schotel, Chr. Ger. pred. te Haarlem.

Onder vriendelijke dankbetuiging aan zoovele geabonneerden, die mij de verschuldigde abonnementsgelden over het afgeloopen kwartaal toezonden, neem ik de vrijheid, hun, die dit nog niet deden, nogmaals aan mijn verzoek te herinneren, om zulks alsnog **vóór of op den 15den dezer** te doen.

De abonnementsprijs is voor „De Heraut" **f 1.20** per kwartaal.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan terstond bericht gezonden, dat tevens tot quitantie strekt.

J. A. WORMSER.

Amsterdam, Juli 1889.

Advertentiën.

Amerikaansche Orgels.

Steeds voorhanden groote sorteering **Amerikaansche Orgels**, in alle prijzen en verschillende modellen, voor Huis, Zaal en Kerk, in het

Piano- en Orgel-Magazijn
van
G. A. GOLDSCHMEDING,
Warmoesstraat 141, Amsterdam.

VERSCHENEN:

EER IS TEER.

TEGEN

Mr. W. H. DE BEAUFORT'S GIDSARTIKEL:

„De Deputatenvergadering",

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs f 0.90.

Amsterdam. **J. A. WORMSER.**

f 135. ORGEL. f 135.

Voorhanden een flink **HARMONIUM**, krachtig van toon, met 11 registers enz., zoo goed als nieuw, voor slechts *f* **135**, mede zeer geschikt voor lokaalgebruik, bij M. J. RADIUS,

Keizersgr. 305, Amsterdam.

CALVIJN's INSTITUTIE,

met inleiding van

Dr. A. KUYPER,

is thans compleet, de prijs in afleveringen *f* **8.50**, gebonden in leder *f* **10.50.**

J. C. v. SCHENK BRILL,
Doesburg. *Uitgever.*

Bij **J. A. WORMSER**, te **Amsterdam**, zag het licht:

Van het kwaad.

DOOR

Mr. WILLEM BILDERDIJK.

Met een inleidend woord van

Mr. W. VAN DER JAGT.

Prijs *f* 0.25.

Vrije Universiteit.

De examens zijn ten einde en de vacantie is begonnen. Deze week sloot de heer J. J. Esser de rij, door met goed gevolg het candidaatsexamen in de letteren af te leggen. Moge de tijd van rust voor hoogleeraren en studenten eene verkwikking zijn!

Zeer hoop ik, dat onze agenten en correspondenten steeds mogen gedachtig zijn, dat de Vrije Universiteit steeds *toenemende* belangstelling en steun noodig heeft, en dat zij hoe langer hoe meer daarop rechtmatige aanspraak maken mag, naarmate haar vruchten meer openbaar worden en den lande ten goede komen.

Sedert lang is niets ingekomen voor de bibliotheken onzer minvermogende jongemannen, en toch is die zaak zoo hoog gewichtig. Een predikant zonder bibliotheek is als een timmerman met gebrekkig gereedschap. Ik houd mij daarom *zeer* aanbevolen voor gaven voor dat doel. Dat is zeker uitstekend besteed geld.

W. HOVY.

PROCESKOSTEN.

Met hartelijken dank sedert de laatste opgave ontvangen, ten behoeve der proceskosten: Van den heer S. Korver, collecte kerk Baambrugge *f* **6**, van de Kerkelijke Kas te 's-Hage, idem *f* **104.25**, van den heer C. Verhage, idem kerken Middelburg *f* **39.79½**, Vlissingen *f* **12 47½**, Koudekerke *f* **10 73**, Vrouwenpolder *f* **1.47½**, Gapinge *f* **3 15**, Serooskerke *f* **13.67**, Zaamslag *f* **5**, Axel *f* **4**; van den heer M. Hoogenraad, idem kerk Scheveningen *f* **6.60**; van den heer W. C. Van Munster, idem kerken Sneek *f* **26.20**, St. Anna Parochie *f* **8**, Bozum *f* **5.17**, Oostermeer *f* **3 75**; van den heer C. Lub, idem kerk Garijp *f* **8 55**; van Ds. J. Teves, 2 coll. kerk Wetsinge Sauwert, groot *f* **25.40** en *f* **19.20½**; van Ds. W. Ringnalda, idem kerk Harmelen *f* **8**; van den heer J. W. Van Eek, idem kerk Loosduinen *f* **7 41½**; van den heer D. Van Loon, 2 coll. kerk Vreeswijk *f* **11 18**; van Ds. Eisma, idem kerk Bennekom *f* **22.40**; van Ds. J. H. F. Gangel, idem kerk Aalten *f* **16 35**; door Ds. B. Van Schelven van Mej. X. Amsterdam *f* **2 50**; van Ds. P. C. Koster coll. kerk Velp *f* **220**; van Ds. H. W. Van Loon, idem kerk Zaandam *f* **9.55**, van E. S. Amsterdam *f* **2.50**; door den heer A. Elshout, coll. kerken Lollum *f* **18 70**, Wijckel *f* **2**, Harlingen *f* **11**, Oosterbierum *f* **10 71**, Wons *f* **18 17½**, Winsum *f* **11.25**, Wommels *f* **7.77½**, Oosterzee *f* **5.50** Schettens *f* **6.29½**, Woudsend *f* **5 60**, Bolsward *f* **6.45**, Piaam *f* **10 74**; door den heer H. A. Bolkenstein, idem kerk Naarden *f* **7.72**; van den heer L. C. Cnopius idem kerk Zwolle *f* **30.65**; van Ds. J. Langhout, idem kerk Anjum *f* **25**; van den heer K. Bakker, idem kerk Heer-Hugowaard *f* **3.18½**; van Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, idem kerk Reitsum *f* **20**; van den heer J. M. Van Meeteren, idem kerk Reeuwijk *f* **6 25**, van den heer P. G. Van Drunen, idem kerk Buiksloot *f* **2 20**, van de Ned. Ger. kerk te Vlaardingen *f* **20 42½**; van den heer J. J. Schussler ¼ der collecten, ten behoeve der classicale kas in de kerken van den ring Harderwijk *f* **80**; van den heer Magendans, coll. kerk Wagenborgen *f* **4.20**; van den heer Wagemaker, idem kerk Sloten *f* **2.82**; van den heer J. H. De Waal Malefijt, idem kerk Zeist *f* **27.19**; van den heer Gb. Van Santen, idem kerk De Bildt *f* **4**; van Ds. J. D. Van der Velden, idem kerk Buitenpost *f* **12**; van den kerkeraad Bussum, idem kerk Bussum *f* **4.40**; van den heer A Hein, idem kerk Nichtevecht *f* **8 38**; van den heer C. Batelaar, idem kerk Bodegrave *f* **7.45**; van den kerkeraad te Amsterdam, idem kerk Amsterdam *f* **658.41**; benevens *f* **9.95** nagiften, gecoll. bij verschillende godsdienstoefeningen; van den heer A. Elshout te Lollum, coll. kerken Oosterend *f* **10 50**, Makkum *f* **5.50**, Franeker *f* **4**, Harlingen *f* **11**, Exmorra *f* **7**, St. Jacobi Parochie *f* **3 35**; van Ds. H. W. Van Loon, idem kerk Wormer *f* **3 35**; van den heer G. Posthumus, idem kerk Bedum *f* **9.27½**; van Ds. J. Hulsebos, idem kerk Zuidwolde *f* **27.53½**; van Dr. G. Van Goor, idem kerk Bunschoten *f* **51.28**; van den heer W. De Boois, idem kerk Groningen *f* **35**; van den heer J. Velders, idem kerk Hilversum *f* **15**; van den heer Magendans, idem kerk Wagenborgen *f* **2.51**; van den heer M. Van Muiswinkel idem kerk Zwammerdam *f* **10.80**.

Voorts werd ons ter beschikking gesteld, ter verbetering van onvoldoende predikantstraktementen: door den heer J. A. Wormser, uit de baten der predikatiën »Uit de Diepte" *f* **2400**; ten behoeve van noodlijdende kerken, van Ds. G. Klaarhamer te Rotterdam *f* **2**; van Prof. Dr. De Hartog *f* **300**; van Ds. J. Hulsebos, coll. kerk te Zuidwolde *f* **15.01½**.

Terwijl reeds heel wat betaald werd aan proceskosten, zijn nog aanzienlijke rekeningen te wachten. Voorloopig kunnen dus de collecten nog niet gestaakt worden. Maar laat geen kerk uithlijven, opdat wij elkanders lasten helpen dragen, naar den wil des Heeren.

Namens deputaten der Synode,
W. HOVY, *voorzitter-penningmeester.*

10 Juli 1889.

Gedrukt ter Kon. Ned. Stoomdrukkerij, Warmoesstraat 196, Amsterdam.